

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Cursus Theologico-Moralis

Ad usum Tyronum elucubratus, Et in Quotidianis Prælectionibus
Quoad ea, quæ Moralis Theologia disputat De Sacramentis, & Censuris

Viva, Domenico

Patavii, 1723

Quæstio II. De Causis dissolventibus Sponsalia.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40650

cita: ergo sponsis etiam est illicita talis delectatio morosa. Quamvis autem contractus sponsalium sit quoddam veluti matrimonium inchoatum, non per hoc sequitur, quod sit licita talis delectatio, quæ est copula inchoata. Ratio est, quia qui non est perfecte Dominus alicujus rei, non potest illa re uti, ne imperfecte quidem; Verbi gratia, ille, cui promissa est donatio, vel venditio vineæ, non potest tali vinea uti, ne imperfecte quidem, quousque donetur, aut vendatur; quia per promissionem donationis non habetur dominium perfecte, sed tantum inchoative: Hoc autem accidit in casu nostro; nam per sponsalia habetur solum inchoative jus ad corpus alterius, & ad copulam: ergo non est licitus usus illius, ne inchoative quidem, & consequenter carnalis delectatio sponsis est illicita.

Confirmatur secundo, quia sponsis de futuro conditionato (videlicet iis, qui contrahunt sponsalia sub conditione, verbi gratia, quod Pater consentiat, quod Papa dispenset, &c.) non sunt licita hujusmodi oscula, & delectationes, ex Sanch. lib. 5. disp. 5., &

tamen illa sponsalia sunt etiam via, quamvis magis remota, ad matrimonium: ergo neque licita sunt sponsis de futuro absoluto; quamvis hujusmodi sponsalia sint via proximior ad matrimonium.

VII. Ex dictis sequitur, eodem modo oscula, & tactus non impudicos esse peccatum aut veniale, aut mortale in sponsis, ac in solutis, & in viduis: Et solum sponsis ea permitti ad honestum finem, verbi gratia, ad excusandam inurbanitatem; Conjugibus tamen sunt etiam licita ad delectationem carnalem, quæ sit via ad copulam ipsis licitam; Quod si delectatio carnalis habeatur in absentia alterius conjugis, citra periculum pollutionis, esset dumtaxat peccatum veniale; quia continet quandam inordinationem, & nimium affectum circa res hujusmodi, nec potest haberi hic & nunc finis, ad quem talis delectatio natura sua ordinatur, nempe copula, ob absentiam conjugis, ut notat Con. disp. 34. dub. 11.: De quibus omnibus etiam infra questione septima, articulo quinto sermo redibit.

Q U Æ S T I O II.

De Causis dissolventibus Sponsalia.

Possunt licite dissolvi Sponsalia pluribus de causis, quæ his versiculis continentur.

Dissensus, Crimen, Fuga, Tempus, & Ordo, Secunda, Morbus, & Affinis, Vox publica, Cumque reclamant.

Primo itaque dissolvit Sponsalia *Dissensus*, seu mutuus consensus puberum, sicut dissolvit quemlibet alium contractum dissolubilem.

Secundo *Crimen*, seu delictum atrox commissum ab altero sponso dissolvit Sponsalia ex parte innocentis; Verbi gratia, furtum grave, homicidium, vel aliud, quod grave damnum, aut infamiam pariat: Nec solum fornicatio alterius Sponsi post Sponsalia, sive Corporalis, sive Spiritualis, (idest hæresis) sed etiam fornicatio Sponsæ ante Sponsalia, quæ a Sponso sit ignorata,

Pars VII.

E

nec-

necnon si Sponsa permittat, se ab alio impudice tangi, osculari, &c. similiter sponsalia dissolvit.

Tertio *Fuga*, seu Discessus in longinquum, & longa absentia alterius Sponsi; censetur enim hic per fugam suo juri renunciare.

Quarto *Tempus*, hoc est lapsus temporis præfixi Sponsalibus implendis; liberatur enim ab obligatione is, per quem non stetit, ut contractus impleatur.

Quinto *Ordo*, seu susceptio Ordinis Sacri, vel ingressus alterius in Religionem, aut Votum eam ingrediendi: Inmo etiam votum simplex Castitatis, ut docent Suar., Azor., & alii, cum hoc sit de meliori bono: Contrarium tamen docent Filliuc., Sanch., Coninch., eo quod Deus non acceptet rem alteri promissam, & in alterius præjudicium. Unde in foro externo sic vovens compellitur vel fidem servare, vel ingredi Religionem. Certum tamen est, quod per tale votum datur alteri parti jus ad rescindenda sponsalia, eo quod vovens censetur juri suo renunciare.

Sexto *Secunda*, hoc est contrahere sponsalia, aut matrimonium cum alia sponsa, dat justam causam alteri rescindendi sponsalia, quamvis ille teneatur servare prima sponsalia, antequam ineat matrimonium cum altera; & post initum matrimonium, eo soluto, tenetur illa implere, ut docet Pont. contra Sanch. apud Dian. part. 3. tract. 4. resol. 209.

Septimo *Morbus*, videlicet, si superveniat alteri morbus contagiosus, ut lepra, paralysis, morbus gallicus, aut alia notabilis mutatio; Necnon si de novo ea detegantur, quæ si a principio cognita fuissent, a sponsalibus deteruissent; ut est alterius savitia, aut morum asperitas, gravis infamia: Sicut etiam justus timor, ne ex matrimonio scandala, aut gravia odia nascantur inter consanguineos. Pariter, si graviter deformetur alter sponsus, ita ut reddatur ineptus ad suum opificium, & ad familiam sustentandam, vel si amittat oculum, nasum, &c. præsertim sponsa: Item magna debita, vel grave periculum morbi, fortunarum, famæ, paupertatis, &c. Similiter si sponsa dotem promissam dare non possit, aut sponsus incipiat vagari cum sponsa incommodo.

Octavo *Affinis*, hoc est, si alter sponsus copulam habeat cum consanguinea alterius in primo, aut secundo gradu; unde oriatur impedimentum dirimens Affinitatis; quamvis teneatur delinquens petere dispensationem.

Nono *Vox publica*, de impedimento scilicet dirimente, quamvis revera nullum adsit impedimentum; idque ad vitandum scandalum.

Ultimo *Quando reclamant*, hoc est quando sponsalia facta sunt inter impuberes, & alter pubertatem adeptus reclamant, seu dissentit. Quibus adde ignorantiam, metum, & dolum aliquando sufficientem dare causam dissolvendi sponsalia; ut mox examinabimus.

ARTICULUS I.

De Mutuo Consensu, & de Reclamatione dissolventibus Sponsalia.

I. Sponsalia Puberum mutuo consensu

dissolvuntur, etiamsi sint jurata intuitu pietatis.

II. Impuberum Sponsalia dissolvuntur, si eorum alter, statim ac ad pubertatem pervenerit, reclamet: Et quidem pro foro externo intra triennium, & coram Judice, aut testibus.

III.

III. Probabilius impuberes reclamare possunt, cum ad pubertatem deveniunt, etiamsi Sponsalia juramento confirmarint.

IV. Impubescentes tamen, qui juramento confirmarunt Sponsalia, censuris cogendi sunt ad matrimonium contrahendum.

V. Quamvis Impuberes possint deinde reclamare, non per hoc sequitur, quod inanis fuerit contractus, & juramentum ante pubertatem.

I. Quæritur primo; An possint licite sponsalia Puberum, etiam jurata, mutuo consensu dissolvi.

Respondeo cum communi affirmative; sicut potest quilibet alius contractus mutuo consensu, & partium remissione dissolvi: Nam ex Cap. 1. de Regulis juris, Res omnis per quacumque causas nascitur, per easdem dissolvitur, si dissolubilis est. Quod si alter tantum contrahentium in sponsalium dissolutionem consentiat, quamvis non dissolvat sponsalia, nec eximatur sua obligatione, tamen dat jus alteri ad refiliendum.

Quod si sponsalia sint jurata principaliter in amorem Dei, seu per modum voti, (ut contingit, quando quis intuitu pietatis contrahit sponsalia jurata cum pauperula) etiam in tali casu mutuo consensu licite dissolvuntur ex Lessi, Con., Sanch. Tum quia juramentum censetur factum sub ea conditione, quod is, in cujus favorem fit, velit acceptare, & nolit cedere juri suo: Tum etiam, quia juramentum illud promissorium Deus non acceptat, nisi in gratiam partis, cui fit: ergo, parte nolente, Deus jurantem non obligat. Debet tamen pars remittere libere; cum talis remissio sit quædam donatio debiti, quæ debet esse libera; Quare, si metu incusso extorqueatur, non sufficit ad dissolvenda sponsalia: Secus vero, si ob

timorem parentum, vel viri asperitatem pars remittat; quia talis metus, cum non sit incussus ad extorquendam remissionem, non tollit libertatem sufficientem ad ejus validitatem.

Confirmatur ex Perez; quia ideo Pater potest irritare vota omnia etiam personalia impuberum, & vota realia puberum minorum, quia potest tollere materiam, quæ illi subjecta est, qua sublata cessat obligatio voti: ergo cum possit etiam fœmina, in cujus favorem facta est promissio jurata, tollere materiam, nimirum remittendo promissionem in sui favorem factam, poterit pariter relaxare juramentum.

Demum quod non solum valide, sed etiam licite possint sponsalia jurata mutuo consensu dissolvi, docet D. Th. in 4. dist. 24. quæst. 2. art. 5. dicens, Non semper esse levitatis retractare, quæ prius firmata sunt, quia incertæ sunt providentiæ nostræ. Quare illicite dissolverentur, si solum ex levitate, & inconstantia, vel ex aliqua rixa, non vero si rationabili de causa id fieret, cum nullo jure prohibeatur.

II. Quæritur secundo; Utrum etiam Impuberum Sponsalia mutuo consensu ante pubertatem dissolvi possint, an vero expectare debeant tempus pubertatis, ut possint reclamare?

Respondeo, certum esse, quod mutuo consensu non dissolvantur, quamdiu impuberes sunt; ut constat ex cap. de Illis 7. de Desponsatione Impuberum: Ubi id statuitur, ne Impuberes levitate ducti iterum, iterumque sponsalia contrahant, & dissolvant: Quando vero ad ætatem nubilem, seu pubertatis sponsus devenit, potest reclamare, & sponsalia dissolvere, ut in eodem Capite statuitur in favorem ætatis fragilis: Solum autem pro foro externo requiritur, ut reclamatio fiat coram Judice, vel coram idoneis te-

stibus statim, videlicet intra triduum, ut norat Sanch. lib. 1. disp. 51. *ex lege finali Codice de iudiciis*: alias, si in mora fuerit, censetur tacite sponsalia confirmare: In foro tamen conscientia debet quidem reclamatio fieri statim; Verum si quis perveniens ad pubertatem oblitus sit sponsalium, vel ignoret ad pubertatem pervenisse, potest semper, quodcumque memor erit, reclamare.

III. Difficultas est, An, si Impuberes sponsalia juramento confirmant, possint, parte invita, reclamare, quando ad pubertatem deveniunt? Negant Sanch. loc. citat., & Hurt., quia in Cap. *ex Literis 10. de sponsalibus, & Matrimonii*, statuitur, Impubescentes, qui sponsalia contraxerunt, & juramento confirmarunt, cogendos esse censuris ad matrimonium contrahendum. Sed probabilius affirmant Palud. Pont., Perez disp. 9. sect. 2.: Quod etiam Sanch. iudicat esse probabile. Ratio est, quia juramentum additum contractui fortitur leges contractus, *ex lege finali Codice de non numerata pecunia*; Sed sponsalia impuberum includunt talem conditionem, ut cum ad pubertatem devenerint, possint resilire: ergo etiam juramentum illis additum.

IV. Ad rationem pro contraria sententia respondetur, in citato textu sermonem esse non de Impuberibus, sed de Impubescentibus, seu de iis, qui pubertati sunt proximi, quando malitia supplet aetatem, inter quos, perinde ac inter puberes, validum est matrimonium.

V. Dices: Si impuberes, quando ad pubertatem deveniunt, possunt ad libitum resilire, etiam parte invita; ergo tam contractus, quam juramentum fuit vanum.

Respondeo, non fuisse vanum, quia ex tali contractu obligantur ad non contrahenda sponsalia cum aliis ante

pubertatem; & ex juramento fortius ad id obligantur: Præterea deserviant, ut adveniente pubertate, non sit opus novo contractu, ut sponsalia præcedentia robur suum obtineant. Demum ex iis oritur impedimentum publicæ honestatis, quamvis possint ad libitum dissolvi tempore pubertatis.

ARTICULUS II.

De Crimine dissolvente Sponsalia.

I. *Etiam Sponsi, nedum Sponsa fornicatio dat jus ad resilendum a sponsalibus.*

II. *Sponsus resilire potest, etiamsi sponsa turpius se tangi permisit, aut si deprehendatur ante sponsalia fornicata fuisse. Quando nam Sponsa similiter resilire poterit?*

III. *Quid, si uterque post sponsalia fornicationem commiserit?*

IV. *Si Sponsus conscius fornicationis sponsa ad illam accedit, amittit jus ad resilendum.*

V. *Nec solum pro foro externo, sed etiam pro interno.*

I. **Q**uæritur primo; An fornicatio etiam sponsi det jus sponsæ ad resilendum a sponsalibus?

Respondeo affirmative cum communi; Etenim Sanch. disp. 55. fateetur, nullum reperisse Doctorem de hoc dubitantem, quamvis alii alia ratione dicantur. Ratio nostra est hæc: Ideo sponsa potest rescindere sponsalia propter fornicationem sponsi, quia sponsi fornicatio movet merito sponsæ rationabilem suspensionem, se minus præ altera amari, & post matrimonium esse posthabendam, cum videat sponsam in fervore sui primi amoris alienis amoribus irretitam; quod valde durum est sponsæ: Præterea periculum sæpe est, quod nascatur proles communibus sumptibus alenda: Demum quia in cap.

Quæritur;

Quemadmodum 5. de iurejurando Innoc. III. comparat sponsalia cum matrimonio in libertate dimittendi alterum sponsum propter fornicationem; Quare sicut æque uterque conjux potest alterum dimittere quoad torum propter fornicationem; ita æque uterque sponsus ex mente Pontificis potest dimittere alterum propter fornicationem; cum uterque eodem modo reddatur suspectus de fide in posterum servanda. Propterea in juramento praestito ratione sponsalium subintelligitur tacite conditio, Nisi alter contra regulam desponsationis operetur; ut colligitur ex textu laudato.

II. Docent tamen Sanch., Henr., & alii contra Armil., & Tabien., quod sponsus possit etiam resilire, si sponsa invita compellatur ad fornicandum, aut si permittat se turpiter tangi, aut si fornicatio illius precedens sponsalia deprehendatur post sponsalia, aut si vidua putata honesta post sponsalia deprehendatur fuisse inhonesta: Et ratio est, quia probro habetur ducere talem sponsam; Si tamen ea accidant sponso, Con., & Sanch. lib. 1. disp. 25. negant posse sponsam resilire, cum id non sit dedecus sponsæ; Excipe tamen, nisi sponsus deprehendatur frequenter lapsus cum diversis, & infamibus mulieribus; quia ex hoc redderetur ipse infamis, & possent ab eo similia post conjugium timeri: Excipe etiam, si ex fornicatione sponsi haberentur filii; quia hoc etiam notabiliter difficilem redderet statum matrimonii.

III. Quæritur secundo; An possit uterque sponsus sponsalia rescindere, si uterque post sponsalia fornicationem commisit?

Respondeo, Sanch., Henr., & Con. putare, quod in tali casu solus sponsus possit resilire, quia fornicatio sponsæ est multo turpior, vilior, & periculosior. Verum probabilius Bonac.,

& Palud. docent, quod neuter possit resilire. Ratio est, quia Innoc. III., ut diximus, comparat sponsalia cum matrimonio in libertate dimittendi sponsam: Ergo sicuti si uterque conjux adulteretur, neuter potest ab altero quoad torum separari, quamvis ignominiosius sit adulterium femina quam viri; ita pariter si uterque sponsus fornicetur, neuter poterit sponsalia dirimere, quamvis fornicatio sponsæ sit turpior. Et ratio a priori est, quia cum utraque fornicatio det æque alteri jus sufficiens ad resiliendum, idcirco utroque fornicante, delicta utriusque quantum ad hunc effectum paria sunt; & consequenter dari potest mutua, & justa compensatio.

IV. Quæritur tertio; An sponsus habens jus ad dissolvenda sponsalia propter sponsæ fornicationem, amittat tale jus, si ad illam accedat?

Respondeo cum communi, quod si non erat conscius fornicationis, quando accessit ad sponsam, tale jus non amittat; secus vero si erat conscius. Ratio est, quia sicuti maritus conscius adulterii uxoris, si ad illam accedat, amittit jus petendi divortium; ita Sponsus amittit jus resiliendi a Sponsalibus; siquidem in hoc, ut diximus, maritus, & Sponsus æquiparantur.

V. Perez tamen censet, quod, si Sponsus accedat ad Sponsam post fornicationem, vel maritus ad uxorem adulteram sine animo renunciandi suo juri, illud non amittat in foro conscientiae, etiamsi amittat pro foro externo, eo quod censetur per copulam confirmare Sponsalia; sed communiter impugnatur, quia copula in tali casu de se est manifestativa animi renunciantis proprio juri; cum autem talis contractus sit onerosus, & Sponsa faciens copiam sui corporis bona fide procedat, habet jus, ne decipiatur; unde non licet Sponso non habere animum confirmandi contractu-

tractum sponsalium: Ad eum modum, quo fictè promittens alicui matrimonium, si ab ea copulam obtineat, obligatur eam ducere, ac si serio id promississet: Et eodem pacto maritus conscius adulterii conjugis, si ad illam accedat, censetur renunciare juri suo; unde non potest amplius petere divortium.

ARTICULUS III.

De Fuga, seu longa absentia Sponsorum, ac de Tempore Matrimonii elapso.

- I. *Potest Sponsa resilire a Sponsalibus, si Sponsus discesserit, nec sit spes, quod brevi sit reditus.*
- II. *Jus civile obligans Sponsam ad expectandum per biennium, si Sponsus sit intra Provinciam, & per triennium, si sit extra illam, non obligat Christianos. Et quare?*
- III. *Bisariam potest in Sponsalibus praefigi terminus ad matrimonium contrahendum. Si ita praefigatur, ut post elapsam terminum cesset obligatio, eo elapso, poterunt statim Sponsalia dissolvi; secus vero si obligatio non cesset, dummodo mora non sit diuturna.*
- IV. *Ut tamen possint Sponsalia dissolvi ratione mora, debet moneri qui est in tali mora, ut intra praefixum tempus matrimonium contrahat sub interminatione rescindendi Sponsalia.*

I. **Q**Uæritur primo; An, quando Sponsus absque Sponsa consentu discedit in partes remotas animo redeundi, habeat Sponsa jus ad resiliendum a Sponsalibus, si non sit spes celeris reditus?

Respondeo, certum esse, quod, si reditus sponsi sit difficilis, habeat Sponsa jus ad resiliendum a Sponsa-

libus; quia in tali casu & Sponsus censetur suo juri renunciare, & res promissa censetur notabiliter mutata; unde cessat obligatio Sponsalium: Si vero regressus non est difficilis, sed non est spes, quod brevi Sponsus sit rediturus, multi cum Sylvest., Covar., & aliis apud Sanch. disp. 54. docent, teneri Sponsam expectare, non solum si ob causam necessariam Sponsus discesserit, *Ex lege Sape ff. de sponsalibus*; sed etiam si ob causam voluntariam, dummodo justam: Præsertim quia jus civile præscribit, ut sponsus, qui extra Provinciam est, expectetur a Sponsa per tres annos; & si in Provincia sit, expectetur per biennium, *leg. 2. de Repudiis*; hæc autem lex civilis videtur servanda, cum a jure canonico non sit abrogata; Nam in *Cap. Cum de Illis 5. de Sponsal. & Matrimon.* Jus canonicum solum statuit, ut liberum sit Sponsæ a Sponsalibus resilire, quando Sponsus ad partes remotas se transfert, videlicet, ut notat Abbas, mutando domicilium, & animo non redeundi.

Verum Sanch., Hurt., Bonac. quæst. 1. punct. 6., Perez, & alii communiter docent, quod Sponsa possit licite resilire, si non sit spes proximi reditus. Ratio est, quia eo ipso, quod Sponsus voluntarie tam longe recedit, & absque spe celeris reditus, censetur juri suo renunciassè, & notabiliter fregisse fidem: Nec putandum est, Sponsam se obligasse ad tam diuturne expectandum; cum hoc sit illi nimis grave, & onerosum.

II. Addit Hurt., quod dispositio juris civilis expectandi biennium, si Sponsus sit intra Provinciam, & triennium, si sit extra illam, non habeat locum in Sponsalibus baptizatorum, atque adeo eos non obliget. Ratio est, quia contractus Sponsalium inter baptizatos habet pro objecto, & materia

ria contractum matrimonii elevatum a Christo Domino ad rationem Sacramenti; atque adeo ejus materia est spiritualis, non subdita juri civili; quod tunc solum in his casibus obligat, quando per jus canonicum approbatur, non vero quando non reprobat. Quare cum dispositio juris civilis adducta per jus canonicum non approbetur, poterit Sponsa, non expectato biennio, aut triennio, statim resilire; sive causa discessus fuerit voluntaria, sive etiam necessaria, ut docet Perez sect. 9. contra Bonac., qui putat, legitime impedito tempus non currere, ex lege prima de *Annuali Exceptione*.

III. Queritur secundo; An liceat statim a Sponsalibus resilire, quando-cumque elapsum est tempus in Sponsalibus præfixum ad contrahendum matrimonium?

Respondeo, dupliciter posse talem terminum præfigi. Primo ita ut ante illum non sit obligatio contrahendi matrimonium, & post illum statim obligatio consurgat; ut si promittatur matrimonium post annum. Secundo, ita ut ante illum sit obligatio contrahendi matrimonium, & post illum obligatio cesset; ut si promittatur matrimonium contrahendum ante finem anni. In secundo casu per lapsum temporis præfixi dissolvuntur sponsalia etiam jurata: In primo vero casu non dissolvuntur; atque adeo tenetur uterque matrimonium contrahere, statim ac commode fieri potest. Si tamen utrius mora tanta est, ut juxta prudentis arbitrium censeatur, vel illum Sponsalibus renunciaste, aut peccasse mortaliter contra fidem datam, vel alterum non se obligasse cum tanta mora, in tali casu qui est innoxius, habet jus ad Sponsalia dissolvenda: Frangenti enim fidem non tenetur fidem servare, ex lege si convenerit 14. ff. pro Socio.

IV. Est autem necesse, ut is, qui in mora fuit, moneatur, idque sub interminatione resiliendi, nisi intra certum tempus stet promissis, quia aliter non satis constat, eum esse in mora culpabiliter; potest enim habere justum impedimentum, aut forte cogitare partem aliam in mora consentire, dum non urget.

Quod si Sponsalia nullo præfixo termino iis adimplendis sint contracta, neuter tenetur statim adimplere, sed solum quando alter requirit, si commode potest: Etenim hoc generale est cuilibet debito, absque diei præfixione, quod debitor solum tenetur solvere, quando est requisitus a Creditore, nisi forte ob verecundiam, vel ob metum, aut impotentiam, vel oblivionem non petat. Et ratio est, quia quando creditor novit debitum, & potest commode illud petere, si non petit, censetur dilationi consentire. Ita Sanch. disp. 25., Perez, Gutier., Bonac. quæst. 5. punct. 6.

ARTICULUS IV.

De Susceptione Ordinis Sacri, ac de Voto Castitatis, aut Religionis.

- I. Sponsalia dissolvuntur per Professionem Religiosam, ac per Vota simplicia in Religione approbata, puta in Societate Jesu.
- II. Inviata parte, possunt Sponsi Religionem ingredi, & quidem etiam post matrimonium ratum; si tamen id fiat bona fide.
- III. Votum etiam castitatis dirimit Sponsalia subsequenter. Et susceptio Ordinis Sacri dirimit etiam Sponsalia præcedentia.
- IV. Probabilius dissolvi possunt Sponsalia, statim ac quis Novitiatum ingreditur.
- V. Qui juramento confirmavit Sponsalia,

- lia, poterit Religionem ingredi, non celebrato prius matrimonio.
- VI. Nequit tamen Religionem ingredi, qui post Sponsalia obtinuit a Sponsa copulam sub spe matrimonii.
- VII. Votum proficiendi in Religione dirimit Sponsalia etiam praecedentia. At votum ingrediendi Religionem, vel suscipiendi Ordines Sacros, vel votum castitatis solum Sponsalia subsequencia dirimit.
- VIII. Quod si vota isthaec emittantur post sponsalia, alter remanet liber; sed vovens probabilius remanet ligatus a Sponsalibus.

I. **P**rimo certum est, Sponsalia dissolvi per professionem in Religione approbata; Sicut etiam matrimonium ratum, ex cap. 2. de Conversione Conjugatorum.

Secundo certum est, per vota simplicia facta in Religione approbata, Verbi gratia in Societate Jesu, dissolvi sponsalia, ut ex Bullis Pontificiis constat. Et ratio est, quia per ea vota homo constituitur vere Religiosus, & sic inhabilis ad contrahendum matrimonium. Quod si matrimonium sit contractum, per ea vota non dissolvitur, & consequenter tenetur ad illud, nisi professionem faciat, antequam consummet; Etenim matrimonium ratum dumtaxat per professionem dissolvitur, ex Cap. Verum de Conversione conjugatorum.

II. Tertio certum est, posse Sponsos, invita parte, Religionem ingredi, & illam vovere. Non est tamen licitum per se loquendo matrimonium contrahere cum animo ingrediendi Religionem, antequam illud consummetur, ut docet Sanch. disp. 43. cum aliis contra nonnullos. Et ratio est, quia Ecclesia dum concedit bimestre ad deliberandum de statu eligendo, non concedit hoc, ut fiat in praedictum tertii; sed bona fide,

Quarto, Sponsalia dissolvi per hoc, quod alter Sponsus voveat Religionem; Etenim status matrimonialis post tale votum redditur absolute illicitus.

III. Quinto, Votum castitatis dirimere Sponsalia subsequencia; etenim illicitus pariter inter eos est status matrimonialis; Et quia talis status ratione voti est illicitus; pariter videtur regulariter illicitus contractus matrimonialis, quia incommodus, & periculosus. Utrum autem votum castitatis dirimat etiam Sponsalia praecedentia, sicut dirimit votum Religionis? dicemus inferius.

Ultimo certum est, Susceptionem Ordinis Sacri, non vero Ordinum minorum, dirimere tam Sponsalia subsequencia, quam antecedentia, ex cap. 1., & 2. de Clericis Conjugatis; Et ratio est, quia suscipiens Ordines Sacros redditur incapax matrimonii contrahendi.

IV. Queritur nunc primo, An dissolvantur Sponsalia per solum ingressum in Religionem, non expectata professione?

Respondeo, multos cum Palud. Vera-Crux, & aliis negare; quia qui Religionem ingreditur, non cedit iuri suo, sed vult experiri in novitiatu, an sibi expediat profiteri, vel nubere. Sanch. tamen lib. 1. disp. 41., Marrat., Tolet. affirmant, ex parte utriusque Sponsalia dirimi. Ratio est, quia sicuti se habent Sponsalia ad matrimonium, ita novitiatus ad professionem; sed Professio dissolvit matrimonium ratum: ergo novitiatus, seu ingressus in Religionem dissolvit Sponsalia ex parte utriusque. Tertia Sententia communior, & probabilior est Con., Rebel., Perez, Henr. docentium, dissolvi Sponsalia ex parte marentis in Seculo, non ex parte ingrediendi Religionem. Ratio est, quia nullo jure dissolvuntur Sponsalia

lia per ingressum in Religionem : Quamvis enim per professionem dissolvatur matrimonium ratum, non per hoc valet inferre, quod per novitatum dissolvantur Sponsalia; quia argumentum a pari in iis, quae pendunt a jure positivo, non concludit; & consequenter Sponsalia non dissolvuntur ex parte ingredientis Religionem: Contra vero qui remanet in seculo, non tenetur stare Sponsalibus; eo quod in re promissa facta sit notabilis mutatio per ingressum alterius in Religionem; et enim dedecori ducitur nubere cum eo, qui fuit Monachus.

V. Dubium est, An si Sponsalia sint jurata, possit alter Religionem ingredi, non celebrato prius matrimonio? Sanch. loc. cit. cum communi docet, vi juramenti non obligari ad contrahendum matrimonium ante ingressum in Religionem, ex ratione saepius repetita, quod juramentum additum contractui sequitur naturam, & conditiones contractus; quia accessorium sequitur suum principale, *ex Capite Quemadmodum de Jurejurando*; Sed Sponsalitus contractus per se loquendo non obligat ad contrahendum matrimonium ante ingressum in Religionem: Ergo nec juramentum confirmans talem contractum.

Neque dicas, Alexandrum III. in *Cap. Commissum de Sponsalibus* respondisse, quod tutius sit, religione juramenti servata, prius contrahere matrimonium, & postea ad Religionem migrare ante consummationem. Nam varii ad hoc varia. Equidem cum Suar. dico, Pontificem locutum esse de eo, qui nondum firmo animo statuerat ingredi Religionem, & interim labebatur tempus biennij, intra quod promiserat matrimonium contrahere.

VI. Dubium etiam est, An possit Religionem ingredi, qui contraxit Spon-

Pars VII.

salia, & sub spe matrimonii a Virgine, vel honesta Vidua copulam obtinuit? Communiter cum Sanch., Lefs., Con. negant, etiamsi ille voverit ingredi Religionem; quia magis praevallet obligatio orta in tali casu ex justitia, quam obligatio orta ex voto. Emissio enim voti, & ejusdem adimpletio est actus liberalitatis; non possumus autem esse liberales aut Deo, aut hominibus cum injuria alterius: Exempli gratia, non possumus dare eleemosynam, quam voveramus, si dando eleemosynam non possumus satisfacere debito ex justitia: ergo cum in casu nostro ex justitia ille teneatur ad matrimonium, non potest ingredi Religionem, quamvis illam voverit.

VII. Queritur secundo; An votum ingrediendi Religionem, vel castitatis, vel suscipiendi Ordines Sacros dirimat Sponsalia, sicut dirimit votum profitendi in Religione?

Respondeo, & dico primo, votum ingrediendi Religionem, necnon votum castitatis, & suscipiendi Ordines Sacros, si antecedit Sponsalia, illa, etiamsi jurata, dirimit; non secus ac votum profitendi in Religione, *ex cap. Rursus, Qui Clerici*. Ratio est, quia promissio Sponsalium post illud votum est promissio de re illicita, & idcirco non obligat.

VIII. Dico secundo; si quis voveat castitatem post Sponsalia, alter remanet liber a Sponsalibus praecedentibus. Ratio est, quia in re promissa habetur mutatio notabilis; grave enim onus est contrahere matrimonium cum eo, qui non potest petere debitum. Verum ipse vovens probabilius manet ligatus Sponsalibus, ut docent Sanch., Hurt., Con. contra Suar., Vasq., Pontium. Ratio est, quia Deus non acceptat promissionem rei jam alteri promissae, & ab eo acceptatae: Verbi gratia, si promissisti dare cen-

F tum

tum Petro, & ille acceptavit, non poteris vovere dare illa pauperibus, nec tale votum acceptatur a Deo: ergo si per Sponsalia promissisti corpus alteri, non poteris illud ipsum Deo vovere.

Neque dicas, in Sponsalibus subintelligi illam conditionem, videlicet, nisi perfectiorem statum elegero. Nam hoc est falsum: si enim ea subintelligeretur conditio, quilibet licite posset post Sponsalia non nubere, quia status cælibatus est perfectior. Quare in Sponsalibus illa tantum conditio subintelligitur, Nisi professionem religiosam elegero; quia hoc in jure decretum est.

Neque dicas secundo; Promissum non infringit, qui illud commutat in melius, ex cap. *Pervenit de Jurejurando*; atqui melius est castitatem servare, quam nubere; ergo qui promissit nuptias, & deinde vovet castitatem, non infringit promissum, si servat votum: Nam sensus textus adducti est, non infringi promissum, si illud commutetur in id, quod sit melius eidem promissario: Dat exemplum Glossa: Si jurasti ire ultra mare peregrinationis causa, & hoc omisso, religionem ingrederis, non frangis juramentum: Contra tamen, si promissisti centum Petro, & ille acceptavit, non potes ea dare pauperibus; quia quamvis sit melius dare centum pauperibus, quam Petro; at non est melius ipsi Petro promissario.

Quod diximus de voto simplici castitatis, dicendum etiam est de voto suscipiendi Ordines Sacros, & de voto ingrediendi Religionem; Si enim tale votum præcedat Sponsalia, illa dirimit, ut diximus; quia per Sponsalia promitteretur res illicita: Quod si tale votum consequatur Sponsalia, illa non dissolvit ex parte voventis.

Neque dicas: Votum profitendi in

Religione emissum post Sponsalia illa dirimit ex parte utriusque; ergo etiam votum suscipiendi Ordines Sacros: Siquidem tam in professione religiosa, quam in susceptione Ordinis Sacri emittitur votum castitatis solemne dirimens matrimonium, quod contraheretur. Negatur enim consequentia. Et disparitas est, quia prius votum est de re licita, & obligat, cum in jure permittatur post Sponsalia profiteri in Religione: At secundum votum est de re illicita, atque adeo non obligat; cum in jure non permittatur post Sponsalia suscipere Ordines Sacros.

ARTICULUS V.

Quomodo matrimonium, vel Sponsalia subsequente dirimantur priora:

I. Sponsalia posteriora, cum sint irrita, non pariunt impedimentum publice honestatis; Sed dant alteri Sponso jus ad resiliendum.

II. Qui post Sponsalia cum Berta contrahit matrimonium cum Terefia, hac mortua, probabilius tenetur illam ducere.

III. Qui post priora Sponsalia cum Berta contrahit posteriora cum Terefia, a qua ignara priorum Sponsalium obtinuit etiam copulam, videtur teneri ducere Bertam, & damnum Terefie alia via compensare.

IV. Sed probabilius tenetur ducere Terefiam, qua damnum passa est, & sui corporis usum tradidit.

CERTUM est primo, quod si Tertius post Sponsalia cum Berta contrahat matrimonium cum Terefia, dirimantur præcedentia Sponsalia; cum impossibile sit contrahere cum Berta novum matrimonium.

Cer-

Certum est secundo, per secunda sponsalia, etiam si jurata, non dissolvi priora; Etenim secunda sunt de re illicita, & ideo nullius momenti, & invalida; ita ut non pariant impedimentum publicæ honestatis, ex *cap. Unico de Sponsalibus, & matrimonii in 6.*

Certum est tertio, sponsum contrahentem secunda sponsalia dare sponsam sufficientem causam, ut licite a sponsalibus resiliat, cum ipse prior fidem fregerit.

II. Quæritur nunc primo; An sponsum, qui cum secunda femina contraxit matrimonium, ea mortua, teneatur ducere primam, cum qua prius sponsalia contraxerat?

Respondeo, Sanch. lib. 1. disp. 48., Henr., Palud. negare, etiam si priora sponsalia fuerint jurata. Primo, quia per matrimonium subsequens extinguitur obligatio priorum sponsalium; obligatio autem semel extincta non reviviscit, ex *cap. Quovis de Consecratione*. Secundo, quia quando secunda obligatio fortius supervenit priori, extinguit omnino illam, si sint ejusdem rationis: Exempli gratia, professio facta in Religione laxiori extinguit votum Religionis strictioris; quia professio est vinculum fortius, quam votum, (sicut vinculum matrimonii est fortius vinculo sponsalium) & sunt ejusdem rationis.

Verum Con., Hurt., Perez, & alii apud Dian. part. 3. tract. 4. resol. 209. probabilius affirmant; tum quia videtur iniquum, quod quis per injuriam tollat alteri jus suum, seque ab ejus obligatione eximat; quod accideret in casu nostro: Tum etiam quia obligatio semel contracta per impedimentum superveniens solvitur, non extinguitur; ut patet in eo, qui post votum Religionis nupsit; tenetur enim, mortua uxore, Religionem ingredi.

Neque dicas cum Sanch. in hoc casu obligationes voti, & matrimonii esse diversæ rationis: contra vero in casu nostro obligationes sponsalium, & matrimonii esse ejusdem rationis: Nam doctrina data est universim vera, etiam quando obligationes sunt ejusdem rationis, ut patet; quia si ego equum vendidi Petro, ac deinde illum eundem vendidi, & tradidi Titio, sopitur, non extinguitur illa prior obligatio; Nam si hæc secunda venditio dissolvatur, & Titius restituat mihi equum, teneor illum tradere Petro propter obligationem contractam in prima venditione.

Ad primum itaque argumentum Thomæ Sanch. respondetur, obligationem priorum sponsalium non extingui per matrimonium subsequens, sed sopiri. Ad secundum respondetur, idcirco professionem in Religione laxiori extinguere votum Religionis strictioris, quia hoc ex particulari juris constitutione statutum est ad pacem monasteriorum, & profitentium: Quare non debet trahi ad simile; præsertim quando agitur de præjudicio juris alieni.

III. Quæritur secundo; An priora sponsalia dissolvantur per posteriora, si sequatur copula cum secunda femina omnino ignara priorum sponsalium?

Respondeo, certum esse, quod ante Trident. priora sponsalia dissolvebantur; quia secunda per copulam transibant in matrimonium: Nunc vero post Trident. Sanch., Hurt., & alii docent, debere ducere priorem sponsam in casu adducto, etiam si secunda sit ignara, nedum si sit conscia priorum sponsalium; Etenim secunda sponsalia non possunt prioribus derogare. Et ratio a priori videtur esse, quia non tenetur ducere secundam; neque ratione promissionis, quippe quæ fuit de re illicita; neque

ratione damni illati, quia huic damno satisfieri potest constitutione dotis, aut alia via.

Alii tamen cum Con. dub. 4. verius docent, debere ducere secundam, cum qua habuit copulam; Primo, quia ex lege Quoties Codice de rei vindicatione, Res uni vendita, & deinde alteri vendita, & tradita huic debetur; atqui in secundis sponfalibus, quamvis non traditum sit dominium corporum, traditus tamen est usus per copulam; ergo quamvis secunda sponfalia non obligent ratione promissionis, obligant tamen ratione talis promissionis. Secundo, quia sicuti qui post votum religionis obtinuit copulam ab aliqua honesta femina sub spe matrimonii, tenetur illam ducere; & non potest ingredi religionem, ut diximus quaest. 1. art. 1. ita in casu nostro: Non enim magis obligat vinculum priorum sponfalium, quamvis sit vinculum iustitiae, quam vinculum voti, ut docet Suar. lib. 4. de Voto cap. 3.; Quod ex eo patet, quia gravius peccat, qui in eadem materia peccat contra votum, quam qui peccat contra iustitiam; Verbi gratia, gravius est peccatum religionis proprietarii, quam sit peccatum furis. Tertio, quia quando duo contendunt, alter de lucro acquirendo, alter vero de damno vitando, huic potius favendum; atqui secunda femina nisi nubat, damnum patitur, prior vero lucrum non acquirit: ergo illi favendum, posito quod priorum sponfalium non fuerit conscia, & bona fide se obligarit ad matrimonium, offerendo etiam usum corporis.

Ad rationem itaque in contrarium respondetur, debere sponsum ducere secundam, non praecise ratione promissionis, sed ex eo, quod ex parte tradita sit res promissa, cum traditus sit per copulam usus corporum;

quamvis non dominium, quod traditur per matrimonium.

ARTICULUS VI.

De Morbo, aut simili vitio dissolvente Sponfalia.

I. Causa sufficiens ad Sponfalia etiam jurata dissolvenda est, notabilis morbus, aut deformitas, vel quod simile superveniens, aut si de novo deprehendatur.

II. Quid si uterque Sponsus in pauperem incidat?

III. Dissolvi possunt Sponfalia etiam jurata, si quid de novo acciderit, quod si ab initio existeret, Sponfalia impediret.

IV. Hinc qui spe futuri matrimonii copulam extorquet a Verba, non tenetur illam ducere, superveniente notabili mutatione.

Certum est, quod non solum morbus, sed etiam qualibet alia notabilis mutatio superveniens sponfalibus sufficiat ad illa etiam jurata dissolvenda. Ratio est, quia promissio, & iuramentum non obligant ultra intentionem promittentis, & iurantis; hic autem non censetur habere intentionem promittendi, facta notabili rerum mutatione, quae scilicet praecognita merito communiter averteret homines prudentes talis conditionis a contrahendis sponfalibus.

Hinc sequitur primo, Sponsum non teneri ad matrimonium, si post sponfalia alter incidit in lepram, amittens usum, aut notabiliter deformis factus sit. Secundo, si superveniat notabilis alterius asperitas, & savitia. Tertio, si post sponfalia morum mutatio facta sit, ita ut appareat alter valde deditus vitiis, aut si damnatus sit aliquis turpis criminis, puta furti. Quarto, si superveniant, aut timeantur

tur graves inimicitia: inter consanguineos ratione matrimonii. Quinto, si parentes renuant dare dotem promissam.

II. Similiter si notabilis paupertas alteri superveniat; Immo si uterque incidat in paupertatem, puto cum Rebel. contra Bonac., quod possit etiam uterque resilire, quia onus futuri matrimonii redditur longe difficilius: Si tamen alteri post sponsalia superveniant plurimæ divitiæ, exilimo etiam cum Hurt. contra Sanch. & Bonac., quod possit pariter resilire; cum hæc sit etiam notabilis mutatio, qua prævisa is non contraxisset; Esto verum sit, quod non sit deceptus in conditione alterius.

III. Demum sufficiens caput ad dissolvenda sponsalia, etiam jurata, est quodcumque notabile accidat, quod in principio existens impediret ea contrahi, ut communiter docent: Et ratio ulterior est, quia contractus sponsalitiis non est perfectus, sed inchoatus, factus non pro re accepta, sed pro re accipienda, & quæ non accipitur, si dissolvatur contractus; unde tacite in contractu sponsalitiis intelligitur, quod si superveniat notabilis mutatio, ob quam impletio sponsalium fiat notabiliter onerosior, resilire possit is, cui id accidit. Quibus adde, ex lege *Obligatio generali ff. de pignore*, quod in generali, seu simplici obligatione non continentur ea, de quibus verosimiliter non est cogitatum: Et *cap. Peniens 16. de iurejurando* notat Glossa, quod iuramentum non extendatur ad illa, de quibus non est cogitatum.

IV. Ex quibus sequitur, quod si sponsus copulam extorqueat sub spe futuri matrimonii, & deinde notabilis mutatio superveniat, tunc satis sit damnum illatum compensare; quia promissio in iis sponsalibus censetur pariter facta sub ea implicita

conditione, quod notabilis mutatio non accidat.

ARTICULUS VII.

De Affinitate, seu Impedimento Juris superveniente; Ac de Voce publica, seu fama de Impedimento.

- I. *Sponsalia dissolvuntur per quodcumque impedimentum dirimens, quod superveniat.*
- II. *Qui culpa sua fuit causa talis impedimenti, puta affinitatis, tenetur ad matrimonium, si alter innocens obtineat dispensationem.*
- III. *Immo qui fuit causa impedimenti tenetur ipse dispensationem petere; præsertim si adverit, quod culpa sua impedimentum contrahatur.*
- IV. *Fama certa de impedimento dirimendo satis est ad sponsalia dissolvenda, etiam jurata; non secus ac testimonium unius fide digni: Quod tamen non sufficit ad dissolvendum matrimonium.*
- V. *Præter famam requiritur Persona gravis, non qua deponat impedimentum, sed qua denunciaret famam.*
- VI. *Solus rumor (qui habetur per hoc, quod minor pars vicinia impedimentum acclamet) non satis est ad dissolvenda Sponsalia.*

I. **I**ndubitatum est, irritare Sponsalia præcedentia quodlibet superveniens impedimentum dirimens matrimonium; ut est susceptio Ordinis Sacri, Impotentia, Affinitas, quæ contrahitur per hoc, quod sponsus habeat copulam cum consanguinea sponsæ in primo, aut secundo gradu, vel e contra. Ratio est, quia posito eo impedimento, matrimonium promissum contrahi non potest absque dispensatione.

II. No-

II. Notandum tamen, quod qui fuit causa talis impedimenti ex suo peccato non debeat ullum commodum reportare; unde quantum est ex se, tenetur ad matrimonium obtenta ab altero dispensatione.

Quæritur nunc, An Sponsus, qui post Sponsalia contraxit impedimentum affinitatis, teneatur impetrare dispensationem, parte id exigente?

III. Respondeo, Sanch. disp. 56., Con., Bonac. docere, quod teneatur, si absque notabili incommodo illam potest obtinere. Ratio est, quia sponsa habens jus ad matrimonium habet jus, ne injuste impediatur; ergo sponsus injuste impediens tenetur ex iustitia tollere impedimentum obtinendo dispensationem; Si tamen possit absque notabili incommodo, quia ex vi sponsalium non censetur sponsus se obligasse ad procurandum matrimonium per media ardua, & difficilia.

Putat tamen Hurt. disp. 2. difficult. 12., quod non teneatur sponsus petere dispensationem, si quando dedit causam impedimento, peccando cum consanguinea sponsæ, non advertit contrahi impedimentum. Ratio est, quia tunc non damnificavit libere, & qui non damnificat libere, non tenetur ad satisfaciendum; cum in tali casu damnum computetur tamquam fortuitum, ut docent Doctores in materia de Restitutione: Sicuti si Clericus, verbi gratia, in venatione prohibita occidat hominem, quem putat esse feram, non tenetur ad restitutionem; idque etiamsi eo animo occidat feram, ut adhuc si sciret eam esse hominem, vellet occidere, ut notat Sanch. lib. 9. de matrim. disp. 32. num. 26. Quamvis multi, & graves Auctores apud eundem sint in sententia opposita.

IV. Præterea Vox publica, seu Fama dicitur, quando habetur accla-

matio, seu opinio majoris partis vicinæ: Dicitur vero Rumor, quando minor pars vicinæ acclamat, etiamsi sit quarta, vel tertia pars illius. Hoc posito, certum est primo ex cap. Super eo 2. de Consanguinitate, famam de aliquo impedimento dirimente matrimonium dissolvere sponsalia: Verbi gratia, si fama sit, quod sponsus habuerit rem cum sorore sponsæ. Id quippe in jure decretum est ad scandalum vitandum: Verum, ut fama hæc possit dissolvere sponsalia, debet esse certa; ita ut extingui non possit clarioribus probationibus. Ratio hujus est, quia quamvis ad dissolvendum matrimonium jam contractum non satis sit unus testis, qui deponat de impedimento dirimente; (unde relata ad hunc effectum dici solet Vox unius, Vox nullius) nihilominus ad dissolvenda sponsalia, seu ad impediendum matrimonium contrahendum satis est testimonium juratum unius fide digni, qui de impedimento deponat, ex cap. Super eo 2. de Testibus, & Attestationibus; atqui fama certa æquipollet testimonio unius: ergo, illa interveniente de aliquo impedimento, dissolvuntur sponsalia.

Quod si quæras, Quare testimonium unius sufficiat ad dissolvenda Sponsalia, non vero ad dissolvendum matrimonium?

Respondent communiter Doctores; quia in primo casu agitur de delicto vitando, ne scilicet sponsi habentes impedimentum contra Ecclesiam prohibitionem contrahant matrimonium, & peccent: Contra vero in secundo casu agitur de delicto probando, & de magno præjudicio tertii: unde jura duos saltem testes in hoc casu requirunt.

V. Certum est secundo, famam impedimenti dissolvere sponsalia etiam jurata; cum juramentum sequatur naturam, & leges contractus.

Ne-

Neque dicas cum Palud., quod requiratur & fama, & personæ gravis testimonium ad dirimenda Sponsalia jurata, ex cap. Cum in tua de Sponsalibus; ergo sola fama non sufficit: Nam in eo textu persona gravis non requiritur, ut deponat impedimentum, sed ut denunciaret famam; unde sola fama sufficit.

VI. Certum est ultimo, solum rumore ad impedimento non sufficere ad sponsalia dirimenda, ut communiter docent contra Antoninum, & Præposit. Ratio est, quia ex uno capite nullus habetur textus canonici ad impediendum matrimonium; & ex alio capite regula generalis est, quod possint omnes contrahere, qui non reperiuntur prohibiti, ex cap. Cum apud sedem de Sponsal., & matrimon. ubi Glossa ait: *Id, quod non prohibetur, concessum videtur.*

ARTICULUS VIII.

Quænam ignorantia, & dolo dissolvant Sponsalia; Et quænam metus?

- I. *Causa, quæ sufficiunt ad dissolvenda Sponsalia, si superveniant, satis sunt ad ea dissolvenda, si præcesserint, & invincibiliter fuerint ignorata.*
- II. *Aliiter discurrendum de dolo dante causam contractui, ac de incidente in contractum. Aliiter etiam si ab altero ex contrahentibus adhibeatur, ac si a tertia persona.*
- III. *Sponsalium contractus per dolum celebratus probabiliter non est irritus, sed solum irritandus ad arbitrium decepti; ut proinde pariat impedimentum publicæ honestatis.*
- IV. *Ideo votum ex errore emissum est irritum, quia est promissio gratuita; at sponsalia ferunt promissio-*

nem onerosam; & ideo non sunt irrita, sed irritanda, si per dolum celebrentur.

- V. *Qui per dolum contraxit eo animo, ut licet dolum cognovisset, adhuc ea sponsalia contraxisset, nequit resiliere.*
- VI. *Num contrahentes sponsalia reneantur occulta vitia aperire, quibus deprehensis, Sponsalia non celebrantur?*
- VII. *Defectus, qui notabiliter nocent vita sociali conjugum, aperiendi sunt a sponsis; alii vero non sunt aperiendi, nisi de iis interrogentur contrahentes sponsalia. Nec licitum est positive dicto, vel facto simulare oppositum.*
- VIII. *Metus levis non irritat sponsalia; sicut nec metus gravis iuste incussus; nec metus iniuste incussus, sed non ad extorquenda sponsalia.*
- IX. *Probabiliter sunt solum irritanda ad arbitrium metum passi, non vero irrita sponsalia celebrata per metum iniuste incussum ad ea extorquenda.*
- X. *Hinc, si sint jurata, datur obligatio contrahendi matrimonium ratione juramenti; nisi obtineatur dispensatio.*

I. **Q**uod attinet ad ignorantiam, seu errorem, certum est apud Doctores, illas causas, quæ factis sunt ad dissolvenda sponsalia, si superveniant, (ut est lepra, paralysis, &c.) satis etiam esse, si præcedant, & invincibiliter ignorentur. Ratio est, tum quia sponsi non censentur voluisse se obligare ad matrimonium, cognita tali causa, ut supra diximus; tum etiam quia sponsalia dissolvi possunt, si superveniat notabilis mutatio: ergo etiam dissolvi possunt, si notabilis mutatio per errorem, aut ignorantiam prius non fuit cognita, & deinde cognoscatur; etenim

in

in Jure esse, & de novo apparere, Non esse, & Non apparere paria sunt, *leg. 77. de Contrahenda Emptione*; tum demum quia sicut vitium occultatum satis est ad dissolvendam venditionem, & quemlibet alium contractum dissolubilem, ita etiam contractum sponsalium.

II. Porro circa dolum notandum est, aliquando dolum dare causam contractui, aliquando incidere in contractum. Dat dolum causam contractui, quando, si præcognitus fuisset, impediisset contractum. Incidit vero in contractum, quando, si cognitus fuisset, non impediisset illum, quamvis non eodem pretio, conditione, &c. contractus factus esset. Notandum etiam, dolum aliquando adhiberi ab altero contrahente, aliquando vero a tertia persona. His explicatis

III. Quæritur primo, Utrum contractus sponsalium ipso jure irritus sit, ita ut non pariat impedimentum publicæ honestatis, an vero sit solum irritandus, quando præcessit error, seu ignorantia eorum, quæ satis sunt ad dissolvenda sponsalia? Præsertim si dolum dedit causam contractui; verbi gratia, si Berta corrupta, aut pauperula, aut laborans lepra simulavit se virginem, aut divitem, seu sanam.

Respondeo, *Sanch. lib. 1. disp. 64.*, & alios apud *Bonac. punct. 9.* docere, quod si dolum dederit causam contractui, & adhibitus sit ab altero contrahente fraudulenter, contractus sponsalium ipso jure sit irritus. Ratio est, quia quilibet contractus bonæ fidei celebratus per dolum dantem ipsi causam, & adhibitus ab altero contrahente est irritus ipso jure, *ex leg. Et eleganter 7. ff. de dolo*

Sed communius Doctores docent cum *Con. dub. 9.*, & *Perez*, contractum sponsalium celebratum per do-

lum sive dantem causam contractui, sive incidentem in contractum, neque esse irritum jure naturæ, neque jure civili; Non jure naturæ; quia quando error non versatur circa substantiam, (hoc est circa personam in contractu sponsalium) sed circa circumstantias contractus, jure naturæ contractus est validus; ut patet in contractu matrimoniali. Neque jure civili talis contractus est irritus; ut fuisse probat *Less. de Justitia cap. 17. dub. 1.* Quare solum pro arbitrio ejus, qui deceptus est, irritari potest duplici titulo, & ratione injuriæ ortæ ex dolo, & ratione defectus consensûs orti ex ignorantia: Nec ad irritandum talem contractum requiritur sententia Judicis, si res sit clara; secus vero si sit dubia.

IV. Neque dicas: Votum ex errore emissum nullum est; Verbi gratia, si quis voveat peregrinationem Lauretanam, existimans Lauretum esse propinquum: ergo etiam sponsalia ex errore contracta erunt nulla.

Nam, concessio antecedente, negatur consequentia. Disparitas est, quia votum est promissio gratuita, que vitiat error illo: At sponsalia sunt contractus onerosus; unde satis est, quod possint irritari.

Ex dictis sequitur, quod decipiens in sententia nostra cogi possit a decepto ad matrimonium; Quod tamen in sententia opposita *Sanch. docentis* contractum sponsalium in eo casu esse irritum, non sequitur.

V. Quæritur secundo, An qui celebravit sponsalia per dolum incidentem in contractum, si ita erat affectus erga Bertam, ut etiam si dolum cognovisset, sponsalia contraxisset, possit deinde, cognito dolo, resilire? Verbi gratia, si Titius contraxit cum Berta deflorata, quam putabat virginem, eo animo, ut etiam si id sciret, cum ea contraheret, potest ne resilire, quan-

quando eam deprehendit defloratam?

Respondeo cum Bonac., Sanch. disp. 65., & aliis negative. Ratio est, quia tale vitium non censetur esse contra voluntatem promittentis, cum absolute promiserit, & adhuc promississet, tali vitio cognito. Si tamen dubitet, an, eo vitio cognito, promississet, tunc inspicienda est gravitas vitii; Cum enim homines nolint promittere, interveniente notabili mutatione, & cognito gravi vitio, (verbi gratia, si deprehendatur pauper, aut deflorata, quæ putabatur dives, & virgo) ideo prosumendum est ex communiter contingentibus, quod Titius, cognito tali vitio, non promississet.

VI. Quæritur tertio, An habens vitium occultum possit licite contrahere Sponsalia cum eo, quem certo scit nullo modo contracturum, si vitium illud aperiretur?

Respondeo, quæstionem hanc pendere ab illa, An venditor teneatur emptori aperire occulta vitia rei vendendæ? Circa quam docet primo Less. cap. 21. dub. 11., quod quando emptor interrogat venditorem de aliquo vitio rei vendendæ, teneatur venditor ex justitia aperire illa vitia, quæ sunt contraria usui, propter quem res emitur. Docet secundo, idem dicendum, si emptor non interroget, sed solum significet rem illam ad aliquem certum usum petere, quia simpliciter petit vendi sibi rem tali usui accommodatam; verbi gratia, equum ad itinerandum. Docet tertio, quod quando venditor celat vitia, quæ non reddunt rem notabiliter minus utilem usui, propter quem expetitur, non peccet contra justitiam ea celando; quia nimis durum esset obligare homines, ut tam minuta vitia aperiant. Docet quarto, quod quando emptor fidens proprio judicio deligit sibi rem emendam, venditor non ex justitia,

Pars VII.

sed solum ex charitate teneatur aperire vitia rei, quæ reddunt illam notabiliter minus utilem ad usum, ad quem expetitur: Quod si ad talem usum vitia illa sint noxia, tenetur ea ex justitia aperire.

Notandum præterea, defectus dantes justam causam resiliendi a Sponsalibus esse duplicis generis. Aliqui enim reddunt nuptias notabiliter minus expetibiles, non tamen noxias alteri parti, ut si mulier sit corrupta, pauper, ignobilis, deformis, moribus improbis, &c. Alii vero defectus reddunt nuptias alteri parti noxias, & perniciosas, ut si quis laboret morbo gallico, lepra, &c. His annotatis

VII. Dico primo cum Con., Perez, Sanch. lib. 6. disp. 27. Non tenetur pars aperire defectus primi generis alteri parti volenti secum Sponsalia contrahere. Ratio est, quia nemo tenetur se infamare, & suos defectus proclamare, quamdiu non nocent aliis; isti autem defectus non nocent ad vitam sociale, & ad generationem, & honestam educationem proles, ad quem usum expetitur matrimonium: ergo non sunt aperiendi, nisi de iis pars interrogetur. Quare si alter decipiatur, sibi imputet, quod fidens suo judicio non melius de re tota exquisierit.

Dico secundo: Patiens hujusmodi defectus primi generis non potest alterum vana spe ad nuptias suas allicere, simulando positive contrarium vel dicto, vel facto. Ratio est, quia esset fraus manifesta; ut si quis fingeret se divitem, nobilem, &c. Dixi, simulando positive; nam licitum est defectus istos tegere ad bonam famam conservandam: Immo si femina petatur, num ab ullo fuerit cognita, potest hujusmodi defectum dissimulare, alia respondendo, cum non teneatur famam suam prodigere.

Dico tertio: Patiens defectum se-

G

cun-

cundi generis non potest cum illius ignaro contrahere Sponsalia, nec potest urgere, ut contractum impleat, nisi iste similes defectus pateretur. Ratio est, quia gravem injuriam illi, & damnum irrogaret.

VIII. Quæritur quarto: Utrum metus cadens in constantem virum injuste incussus ad extorquenda Sponsalia reddat ea irrita, ita ut non pariant impedimentum publicæ honestatis; an solum irritanda?

Respondeo, prænotando, Metum alium dici gravem, & probabilem, seu cadentem in constantem virum; ut est timor mortis, gravis percussio, infamiae, carceris longevi, amissionis status, aut copiae ingentis divitiarum, & similia: Immo satis est, ut hujusmodi mala immineant personis valde conjunctis, videlicet consanguineis, aut affinibus usque ad quartum gradum, ut notat Perez: Alium vero dici metum levem, improbabilem, seu cadentem in virum inconstantem, qui scilicet non movet virum constantem ad faciendum id, propter quod incutitur. Hoc posito

Certum est primo, Metum levem, quomodocumque incutiat, non irritare Sponsalia; Sicut non irritat matrimonium, aut Votum. Ratio est, quia in jure metus levis non habetur ratio. Docet tamen probabiliter Sanch., posse propria auctoritate irritare Sponsalia eum, qui injuste passus est metum levem a comparte: Nam cum hæc teneatur relaxare fidem tali metu extortam, poterit ipsemet vim patiens in conscientia resumere fidem a se datam; idque etiam si Sponsalia fuerint jurata; dummodo juramenti relaxationem obtineat.

Certum est secundo, Metum gravem juste incussum non reddere Sponsalia nulla; Verbi gratia, si Judex Sicario dicat; Nisi despondeas Bertam, ad suspendium, vel ad triremes te

condemnabo propter assassinium commissum: Immo metum hujusmodi nec invalidare matrimonium, docent Doctores cum Sanch. lib. 4. disp. 12. quia talis metus incutitur potius a proprio delicto, & solum a Judice traditur modus evadendi poenam, si scilicet matrimonium celebret. Est tamen opinio isthæc contra Bonac. quæst. 3. punct. 8., qui docet, matrimonium hujusmodi esse irritum; quia contractus matrimonialis propter ejus insolubilitatem, & propter reverentiam Sacramenti requirit perfectam libertatem, quæ a tali metu videtur impediri.

Certum est tertio, Metum gravem injuste incussum, non tamen ad extorquenda Sponsalia, sed ad alium finem, non irritare Sponsalia; Sicut nec si a causa extrinseca non libera incutiat; Ut si quis ex metu naufragii, aut inimicitiarum Sponsalia contrahat. Ratio est, quia Sponsalia in tali eventu a propria voluntate eliguntur, nec injuriam ullam continent: Et idem dicitur de contractu matrimoniali: Quare validum est tum jure naturali, tum positivo matrimonium, quod celebraret cum filia Judicis is, qui videt se a Judice injuste damnandum, nisi nubat; dummodo tamen non sit damnandus injuste, ut extorqueatur matrimonium, sed solum appareat aperi viam ad declinandam injuriam per matrimonium. Ita Perez, & Sanch. loc. citat.

Certum est quarto, Metum gravem injuste incussum ad extorquendum matrimonium reddere illud nullum, sive jure naturali, ut censent Mezat., Molin., Rebell., sive saltem solo jure Ecclesiastico, ut Sanch., Con., Hurt. apud Perez disp. 17. sect. 11.

IX. Difficultas solum remanet; Num metus gravis injuste incussus ad extorquenda Sponsalia reddat etiam irritum, an solum irritandum contractum

atum Sponsalium? Sanch. docet, esse ipso jure irritum, ex cap. *Ex litteris de desponsat. impuberum*; ac proinde docet, quod, si hujusmodi meticolosa Sponsalia sint juramento firmata, non indigeant relaxatione juramenti ad ea non servanda; quia quando jus resistit contractui, estque contractus contra bonos mores, Juramentum confirmans talem contractum non obligat, ex Regula 58. de Regulis juris in 6.: *Non est obligatorium contra bonos mores præsistum juramentum.*

Equidem cenleo contra Sanch. cum Hurt., Con., Henr., Sponsalia hujusmodi nullo jure esse irrita; posse tamen personam coactam ad promittendum ab iis resilire propria auctoritate. Probatur, quia neque sunt irrita jure Ecclesiastico, nam in *Cap. ex litteris* citato a Sanch. sermo est de puella, quæ omnino invita contraxerat; Neque sunt irrita jure naturali: Nam ad valorem cujuscumque contractus ex justitia obligantis jure naturali duo requiruntur, & Voluntarium, & Titulus; in casu autem nostro habetur Voluntarium, quamvis admixtum involuntario, ut patet in eo, qui ad vitandam mortem, quam Tyrannus minatur, nisi adulteretur, committit adulterium; hic enim vere peccat, eo quod talis metus non tollat libertatem: Præterea in casu nostro habetur Titulus; quia datur jus ad corpus unius pro jure ad corpus alterius; cum enim uterque habeat dominium in suum corpus, potest uterque promittere illud in matrimonium pro repromissione alterius.

X. Ex dictis sequitur contra Sanc., quod qui ex metu gravi injuste incusso ad extorquenda sponsalia promittit matrimonium cum juramento, obligatur ad matrimonium ratione juramenti; non secus ac qui promittit cum juramento solvere pecuniam latroni ad vitandam mortem, tenetur

ratione juramenti. Et ratio est, quia juramentum obligat, quando licite impleri potest, ex *Cap. Debitores*, & ex *Cap. ult. de Jurejurando*: Propter ea indiget relaxatione juramenti, si velit Sponsalia isthæc meticolosa dissolvere.

ARTICULUS IX.

Quanam probatio, & Judicis auctoritas requiratur ad dissolutionem Sponsalium?

- I. Pro foro interno sufficit solida probabilitas, quod detur causa sufficiens ad Sponsalia dissolvenda.
- II. At pro foro externo requiritur, vel unus testis fide dignus juratus, vel fama de impedimento dirimente, ut ratione talis impedimenti Sponsalia dissolvantur. Si vero causa, qua allegatur ad resiliendum, non sit impedimentum dirimens, sed, verbi gratia, fornicatio Sponsa, requiruntur duo testes.
- III. Ad servanda Sponsalia cogere potest Judex Ecclesiasticus; Necnon etiam Judex Secularis: dummodo ex injuria nuptiis gravia scandala non oriantur.
- IV. Solus Pontifex potest ex gravi causa in Sponsalibus dispensare.

I. **Q**Uæritur primo; Qualis probatio sufficiat tam pro foro interno, quam pro externo ad dissolutionem Sponsalium?

Respondeo cum Con. dub. 11., & aliis communiter, pro foro interno quamlibet probationem moraliter certam sufficere; quia in moralibus ad operandum exigi nequit major certitudo. Notat autem Sanch. lib. 1. disp. 69. ad certitudinem hanc moralem habendam non requiri, ut nulla sit opinio contraria, sed satis esse, ut juxta opinionem vere probabilem detur causa sufficiens ad dissolvenda sponsalia;

lia; Nam in moralibus ad operandum hæc dicitur certitudo, cum satis sit, ut quis tuto operetur, amplecti opinionem probabilem, Quare si, verbi gratia, vir doctus (qui opinionem probabilem faciat) asserat dari causam sufficientem ad sponsalia dissolvenda, aut si testis fide dignus omni exceptione major de certa scientia ostendatur, verbi gratia, sponsæ fornicationem, & nulla suspicio mendacii subsit, procul dubio potest Sponsus a Sponsalibus resilire, nixus sive opinionem probabili viri docti, sive certitudini morali talis testis. Quod tamen intelligendum, nisi ex dissolutione Sponsalium scandalum sequatur; si enim scandalum sequeretur, ad Judicem recurrendum est. Quod si causa sit occulta, ne infametur alter apud Judicem, monendus ille erit privatim, ut a petendo matrimonio desistat, & sic infamiam devitet. Quod si desistere nolit, aut nihil per admonitionem speretur, res tota poterit ad Tribunal Judicis deferri: Quilibet enim potest vitia occulta alterius detegere in propriam defensionem; Sicut possumus latronem occultum denunciare ad vitandum damnum proximi. Eodem modo, quando causa est dubia, nemo potest propria auctoritate Sponsalia dissolvere, sed ad Judicem recurrendum est.

II. Pro foro autem externo, ut Judex dissolvat Sponsalia ob impedimentum aliquod matrimonii, sufficit vel unus testis fide dignus juratus, vel fama de tali impedimento, ut supra diximus; cum enim agatur de peccato vitando, quod Sponsi committerent, si cum tali impedimento matrimonium contraherent, satis est unus testis juratus. Quod si causa, quæ ad sponsalium dissolutionem allegatur, non sit aliquod impedimentum dirimens matrimonium, sed sit id, quod alteri dat jus ad resilendum,

ut est, verbi gratia, fornicatio Sponsæ, tunc non satis est unus testis juratus, sed requiruntur duo testes omni exceptione majores, ut notant Sanch. & Con. Sicut etiam duo testes requiruntur ad dissolvendum matrimonium contractum, seu ad declarandum matrimonium contractum fuisse nullum ob impedimentum dirimens. Ratio disparitatis est, quia in primo casu agitur tantum de peccato vitando; at in his casibus agitur de peccato probando, & de præjudicio tertii, ad quod duo saltem testes requiruntur, ut in communi ordine judiciorum.

III. Queritur secundo; Quomodo Judex cogere possit sponsum retentem ad servandam fidem sponsalium datam?

Respondeo, Ecclesiastico Judici id competere, ut communiter docent; quia ad Judicem Ecclesiasticum spectat cognoscere, & judicare de Sacramento matrimonii, ad quod tendit contractus sponsalium. Potest etiam Judex secularis cogere sponsum ad sponsalia etiam jurata servanda, ut docent etiam communiter Doctores cum Sanch. disp. 29.; quia universim Judex secularis cogit ad aliorum contractuum fidem non violandam, etiam si juramento illi firmati sint; ergo etiam ad servanda sponsalia jurata; Quod pariter ex usu, & præxi constat.

Notandum tamen, quod non sit cogendus injuste resiliens ad sponsalia implenda, quando Judex arbitrat ex invitis nuptiis gravia mala, & scandala timeri, qualia sunt perpetua rixa, desertio uxoris, vel quod coactus fidei contrahat. Ita communiter apud Perez ex cap. Ex literis de sponsalibus; ubi dicitur, Renuens esse censura compellendus, nisi rationabilis causa obstiterit.

IV. Notat etiam Sanch. lib. 1. disp. 61.

61., solum Papam, tamquam supremum spiritualem Judicem, posse in sponsalibus ex gravi causa dispensare, non vero Episcopum; eo quod per sponsalia jus Tertio acquisitum sit:

Qua de causa negant communiter Doctores, quod possit Episcopus relaxare juramentum in præjudicium Tertii. Atque hæc de sponsalibus.

Q U Æ S T I O III.

De Matrimonio secundum se, ejusque Institutione, Indissolubilitate, & Unitate.

Matrimonium dictum est, ut ait Glossa, a Matre, quia mulier nubit, ut mater fiat, & est quasi Matræ munus, seu munus, cum per illud imponatur feminae munus generandæ, & educandæ prolis. Potius a matre appellatur, quam a Patre, quia illa certior est in generatione; unde etiam proles ex matre contrahit conditionem servi, vel liberi. Alii Matrimonium interpretantur, quasi matrem muniens, quia uxor per matrimonium acquirit virum, a quo defendatur, & muniatur.

Matrimonium alio nomine appellari solet connubium, Conjugium, Nuptia. Dicitur connubium, & Nuptia a nubendo, vel velando, aut quia mulier ex antiquissima consuetudine velo, quasi nube operiebatur, ut se viro inferiori, & subditam ostenderet; aut quia ob novam ceremoniam Ecclesia velamine quodam teguntur conjuges, quando ab Ecclesia benedictionem accipiunt. Dicitur vero Conjugium, quia est conjunctio duorum, qui sub eodem jugo societatis perpetuo copulantur, ita ut efficiantur una caro. Examinabimus hic primo, Quid sit matrimonium, inquantum est contractus, & inquantum est Sacramentum: Secundo ejus institutionem: Tertio indissolubilitatem, & unitatem.

ARTICULUS I.

Quid sit Matrimonium, inquantum contractus, & inquantum est Sacramentum?

- I. Matrimonium, inquantum est contractus, est causa efficiens matrimonii sumpti pro vinculo indissolubili, seu pro mutuo jure conjugum.
- II. Matrimonium formaliter sumptum non est mutuus consensus conjugum, sed est vinculum, quod ex eo causatur.
- III. Potest hujusmodi vinculum dari di-

vinus sine consensu conjugum.

- IV. Non est Sacramentum Matrimonium sumptum formaliter pro vinculo, sed sumptum causaliter pro contractu.
- V. Si conjuges Religionem ingrediantur, remanet vinculum, seu dominium mutuum in corpora, sed impeditur.
- VI. Beatissima Virginis cum D. Josepho Matrimonium qua ratione consistere poterat cum utriusque voto Virginitatis?
- VII. Quanam sit Matrimonii definitio?
- VIII. Quodnam Matrimonium de facto sit Sacramentum? Ecclesia materiam